

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>Szerkesztőség, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény küldendő: Nagy-Péterfia-utca 977.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETESEK DÍJA: <i>Ben a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr., $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többzörös hirdetésnél ár-egedmény adatik. Lélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
--	--	---

Vigasztalás bajaink között.

Szegény, sokat szenvedett magyar protestáns, főképen te, egyedül a magad erejére támaszkodható, magyar reformált egyház! Háromszázados küzdelem, üldöztetés, elnyomás és megalázás után méltán várhatád, hogy a 19-ik század immár hanyatlóban lévő második felében béke s nyugalom lesz az örökséged. Joggal remélhetéd, hogy tántoríthatatlan, igaz hazafiságodért, — a liberálizmus, alkotmány, közszabadság és nemzeti kultúra, általában a magyarság érdekében végzett s teljes odaadással, lankadatlan buzgósággal, erőmegfeszítéssel ma is folytatott, hathatós munkálkodásodért méltányló figyelemmel és elismeréssel találkozol. S mit kellett megérned?

Nem az 1848-dik évi 20-dik törvényezikk megvalósítását, életbe lépését, — nem terheidnek, melyeket szíved hazafias, szent szerelmének hevétől indítva önként vállaltál magadra, legalább részben levételét roskadozó vállaidról, — nem a közelismerés buzdító szavát; hanem súlyos, kemény vádat, mintha az 1868-dik évi 53-dik törvényezikkhez ragaszkodva, édes testvéreiddel, a szabadsággal és liberálizmussal meghasonlottál volna, — élet-elemedet, önmagadat tagadtad volna meg! Sőt újabban megérted az ádáz kulturharcz kitorésének csalhatatlan előjeleit, melyek hazáért és nemzetedért aggódó szívedet mély bánattal és keserőséggel töltik el!

Van-e vigasztalás számodra e nehéz helyzetben? Van-e gyógyító balzsam égő sebeidre, melyeket a félreismerés, kisebbités és megalázás mérges nyilai ütöttek rajtad? Felcsillámlik-e a remény biztató sugára előtted, hogy sorsodon, nehéz helyzeteden segítve lesz egykor? Hangzik-e kitartásra, lelkesedésre buzdító szó feléd, mely megacélozza az akaratot, hatványozza az erőt a további küzdelem elé?

E kérdésekre igen a válaszuk. Mert van remény egy jobb jövő iránt, biztató szó a kitartásra, vigasztalás bajaink között!

Ki figyelemmel kísérte azt az ideges kapkodást, szembeszökő iránytalanságot, sokszor egész a bosszantásig menő tájékozatlanságot, mely a napi sajtóban az úgynevezett elkeresztelési rendelet tárgyalása idején általában tapasztalható volt: némi megnyugvással tekinthet a beállott új fordulatra, mely az egyházpolitikai kérdéseknek, a körülmények kényszerítő hatása alatt újabb felvetése alkalmából, a sajtó tekintélyes, nagy többségénél tapasztalható. Oszladozik a ködös homály, mely még kevéssel előbb nyomasztólag ült a láthatáron; kezdenek a liberálizmus felcsillant napjának fényénél tisztábban látni az emberek.

A szabad szó és vélemény nyilvánításának dicső bajnokai és vértanúi a harminczas és negyvenes években, nem érdemtelenségért küzdöttek, szenvedtek; a cenzura rabbilincseit széttördelő lelkes hívei a szabad sajtónak megelégedéssel tekinthetnek körül. A sajtó megállja a helyét emberül e nehéz napokban, átmegy a megpróbáltatás tűzén becsülettel. Pedig, mint Dániel próféta korában, ma is fel van szítva az égő kemenceze zsarátnoka, nyitva az orosz-lánok barlangja azok előtt, kik a bálványoknak térdet nem hajtanak. De ki van rakva a jutalom, emelkedés lépve szejje is, hogy foglyul ejtse a lelkeket.

Elismeréssel konstatálhatjuk, hogy a sajtó munkásai sorából aránylag kevesen ragadtak a lépre. Ez szolgál nekünk vigasztalásul.

Épen ebből kifolyólag, a közvélemény előtt, ma már jól ismeretesek a titkos fufang összekuszált szálai, melyek az 1868. évi 53-ik törvényezikk szerény kis paragrafusának egyszerű, világos, a viszonyoknak teljesen megfelelő, bölcs

rendelkezését s az annak érvényt szerezni czélzó 1889. évi febr. rendelet törvényességét megfojtással fenyegették. A szülei szabad rendelkezés természetadta jogának a doctrinair liberálizmus megtévesztésére kigondolt ravasz fogásai le vannak leplezve s a proselyta-fogás sívár meztelenségében áll előttünk.

Sőt tovább megy a független, liberális sajtó s éles szemmel betekint a titkos mûhelybe, hol az előhaladás, műveltség, szabadság és egyenlőség ellenségei rozsdás fegyvereiket csiszolják és élesítgetik. Medöbbenve látja és hirdeti, hogy a hecczkáplánok szoros szövetségben állanak a „lelkes főpapság“ kiválóbb szerepvivőivel. Látják és hirdetik a hazafiságával kérkedő klérus többségének daczos ujjhuzását a magyar állam törvényes felsőbbségével. Nem kerüli figyelmüket ama buzgó, de makacs törekvés, mely államot alkotva az államban, magának vindikálja a rendelkezés jogát. A jura reservatákat, — melyeknek alapján örökre kezökben maradna a képesség és erő, a gyöngébbek, a jog és igazság eltiprására — a mesék országába üzik. A „szeretett és imádott hazám“! hangzatos kürtszavával hirdetett hazafiságot, mely azonban nem átalja a nemzeti-ségi izgatókkal egy kézre dolgozni, ha érdeke úgy hozza magával, nevetségessé teszik. Leleplezik az ultramontán tendenciákat hû szövetségesével a feudális reakcióval egyetemben. Így aztán jámbor lélekkel várhatjuk a jövődőt, hogy e jeles szövetség jótékonyaságából, a

Schlauch és történetirói részéről agyondicsért középkor együgyű boldogsága áradjon reánk, hihetőleg inkuiziczióival, máglyáival, vallásháborúival és zsidóüldözéseivel, s a jura divina alapján, Aquinói Szent-Tamás-féle okoskodással megállapított örökös jobbagyságával, uralkodói abszolutizmusával, papi és pápai mindenhatóságával.

Igy látja és hirdeti ezt ma a szabad, liberális sajtó hirlapokban és brochurökben. Így itéli meg a számot tevő közvélemény. Jól esik tudnunk, hogy a teljes összhangzatot egy-két zsoldos Landsknecht lármája zavarja csak. De az idétlenkedés, csürés-csavarás, ezermesterkedés, a háborgó lelkiismeretnek nemzeti chauvinizmus tömjénfüstjével csitítgatása, altatgatása olykor mosolyt idéznek elő, máskor a szájalom emberi érzetét keltik fel. Hogy válik bohóczzá, ki az irodalom czirkuszában akrobata lehetne? Hiszen bohócokról gondoskodott a klérus, saját úri multságára, bőkezűleg.

De hagyjuk őket, hadd mulassanak. Nekünk a valóban liberális, független sajtóhoz van szavunk és bizodalunk.

Ime, ha még benne nem vagyunk, belejutunk nem sokára a kulturharczba. Hiába kerültük, hiába csitítottuk a harczzvágyók tüzét engedékeny, békéltető szóval. Most már beláthatjuk: ígéretnék, szónak, engedékenységnék nincs többé helye, nincs semmi értelme. Féltünk ez áldatlan harcztól, féltettük hazánkat, nemze-

✠ TÁRCZA. ✠

Még egyszer Horárik János.

Lapunknak kiváló állású barátjától vettük azon beszéd másolatát, melyet Horárik János a pestmegyei közgyűlésen 1841. márczius hó 4-ik napján elmondott. E beszéd adott volt okot és alkalmat a budapesti kerület plébánusainak és lelkészeinek arra nézve, hogy a Tek. K. és R.-hez tiltakozást nyujtsanak be, de a melyet Horárik Lapunk mult számának közleménye szerint nem hagyott szó nélkül. Közöljük e beszédet, melyet nemcsak tárgyánál fogva találunk felette érdekesnek, de azon körülménynél fogva is, hogy a fenkölt szellemű és gondolkodású pap, ki a félszázaddal később élő római vallású papokat sorra szégyeníti, maga írta le a beszédet s küldte meg püspökének a következő alakban:

Méltóságos Püspök! sat.

Uti költség, kedv híjjányába tollamhoz folyamodom, s Méltóságod azon kérdéseire: „Vallom é magaménak, a mit nekem beszédemül tulajdonitanak, és mily ok-cszméken nyugszik az én ellenzési meggyőződés?“ nem csak röviden, de hosszason is egész őszinteséggel, mint atyának fíjú felelendek. Igen is szöllöttem a Pestmegyei Közgyűlésben f. hó 4-kén, s nyilatkoztattam, hogy megbotránkoztam az 1840-ki nyárhó 2-kán kelt,

Hg Primási körlevélen; hogy a papok, ha a Nemzet ügy kívánja a vegyes házasságokat beszentelni vallásilag is, törvényileg is kötelesek — bár azomban az én magány nézetemnél fogva ezen áldás hiú valami, — hogy ezen vegyes házasságokat papi bíróságtól elvonni, s polgárinak alá rendelni kellene, az ily szokatlanul tanuskodó papot nem fizetni, végre az egész házasságtárgyi jogot a papságtól elvonni kellene. Beszédem pedig, a menyire azt szöllöttem után másod nap, emlékezetem nyomain leírtam, így hangzik:

„Méltóságos Elnök! Tettes Kk Rk! Ki az előttem szöllő pap urakat hallotta, azt hihetné, hogy Magyar Orgban más gondolkozású pap nints is, és hogy minden magyar pap a püspöki körlevelekkel edjet ért. Én azomban bizonyossá tészem a tettes közönséget, hogy létez a magyar papság közt olj párt is, melynek fő gondolatja nem az, hogy ő római vagy pápista, hanem inkább ez fekszik szíven, hogy nemzete papja, hogy polgár, hogy ember. Ezen általános eszmék lebegvén szeme előtt ő leg inkább ész után indúl.

Mi engem illet, én őszintén megvallom, hogy mind annyiszor pirúltam, a hányiszor azon fő papi rendelve nyeket olvastam, s csudálkozom, sőt megsem foghatom, hogy irhat ilyesmit egy fő pap. Ezen rendeletek kétfelé vágják az emberiséget, úgy hogy az egyikén áldás, a másikon átok, az egyikén Isten, a másikon Ördög legyen és így gyűlöletessé, utálatossá teszik a nem pápista világot, s vele a mi nem catholicus társainkat; mintha

tünket, hogy e küzdelem miatt a konsolidáció rendes processusa megakadályoztatik s az átnapos béke napjai elsuhanak felettünk a nélkül, hogy a magyar állam kiépítésének nagy munkája be lenne végezve.

Ismeri minden belátó ember széles e hazán, e harc okát s eddig jól rejtegetett céljait. Ki felidézte, számoljon érte saját lelkiösmerete, Isten és a nemzet ítélőszéke előtt. Még meg sem erősödhattünk államilag, s már is keresztül kell mennünk a kulturháború tűzpróbáján, mint keresztül mentek nyugat művelt államai sorban. A pápaság mindig egy és ugyanaz. Megalkuszik kis időre a körülményekkel, de céljait vépkép el nem ejti soha.

A „pax“ lovagjának mézes-mázos szavaiiban ki bizhatik hát még? mikor Galimberti s Rampolla bibornokok megnyilatkozásai bármily simák s ügyesek külsőleg, a belsőt el nem tarthatják. Róma hadserege, mely még a nyilvánosság előtt is, a hazafiságot csak az „oltárig“ terjedőnek hirdeti és vallja, kész lenne, mint Rudolf, I. Lipót stb. korában annyiszor megtette a multban s közelebb az ötvenes években, szövetkezni az abszolutizmussal ujlag.

Hazafiság állítólag az „oltárig“, tényleg s nagyobbára azonban odáig se! Ez volt a magyar állam többféle bajának, szenvedésének kútfeje idáig s ez ma is. Mert avagy hogy egy példát hozzunk a közelből: a dorogi görög kath. magyar püspökség ügye nem ezen török-e meg?

S annyi ezer, szívben-lélekben magyarrá lenni polgártárs magyar liturgia iránti vágya és reménye mért nem teljesülhet? „Az oltárig“ terjedő hazafiság miatt. Ó-szláv nyelven, szerbül, oláhul stb. dicsérheti bárki az Istent nagy Magyarországon, de tisztán magyarul a görög katolikusoknak nem szabad. Így kívánja azt az a kidicsért, patentirozott hazafiság.

Dicső és nemes feladat vár a független, liberális sajtóra abban a küzdelemben, melyet az önzés és vak fanatizmus erőszakolt reánk. Fenn lobogtatni a világosság fáklyáját, irányítani a közvéleményt, leálcázni a hamis prófétaikat, tisztázni az eszméket, elveket, az állam és egyház egymáshoz való jogviszonyait. Mert nem maradhatunk továbbra is ez elavult viszonyok között, a középkorból ránk maradt állapotok útvesztőjében. Azért a magyar államnak nem fél, de egész munkát kell végezni, ha hozzá fogott. Teljes rendet kell teremteni. Nem elégedhetik meg egy-egy liberális elv kimondásával, törvénykönyvbe iktatásával, mint elődeink tették, p. u. legközelebb 1848-ban. Ők még menthetők az idő rövidségével, izgatott voltával, de a mai kor vezérlő embereinek nem lenne elfogadható, megállható mentségök soha. Nem szabad megkerülni s örökségül hagyni e megmegujuló bajt a jövő nemzedéknek, hanem le kell számolni vele végképen. Ha rájuk kényszerítették, oldják meg, vagy vágják ketté a gordiusi csomót. Ezt követeli a liberálizmus, ezta hazafiság!

bizony egy halhatatlan Göthe utálatos volna. Mintha egy Kossuthal egy Fáy Andrással barátkozni üdv-veszélyes volna; mintha anyi nagy asszonyt utálnunk, kárhoztatnunk kellene csupán azért, mert nem papisták. Szomorú tünemény! Két házasság jő a paphoz, s nyilatkozván, hogy a szentebb pályára lépni, törvényesen nemzeni, polgárokat, embereket nevelni, egymást boldogítani szándékoznak, kéri tőle az áldást, — a pap nem akarja áldani. Krisztus a keresztfán ellenségét áldá, — a pap nem áld. Iszonyú gondolatok!!

Az én véleményem egy részről tehát az, hogy ha a nemzet óhajtja megáldani házasságait, a papnak szent kötelessége azokat valóban meg áldani, mivel ő nemzetnek fia, nemzete kenyerét eszi, nemzeti törvény, s alkotmány jótéteményit élvez; más oldalról azonban, ha magam nézetét kellene kifejeznem, azt javasolnám, hogy:

1. Az egész áldás kimaradjon. a) Minthogy az ily sok zavart, zenebonát szórt közünkbe, s hazánkat háborítja. Mi, ily veszélyes, az bizvást kimaradhat. b) Mert ez az áldás semmit sem tesz a házasságban, mivel a házasság elemei ezek: a házaspárnak minden oldalú szövétsége, költsönös szeretete, bizodalma, türelme, szülői okossága sat. Már pg a papi áldás sem ezt a szövétséget nem szilárdítja, sem a szeretetet nem bővíti, sem a bizodalmat nem nagyobbítja, sem semmit nem tesz, az az üres haszontalan valami, azért is kihagyható. c) Ezen áldás csak külső áldás, már pg, ha külső áldás kell,

megáldják a házas párt barátjai, meg áldják rokonai, megáldják testvérei, meg atyái, anyái. Ezen drága s szivreható áldások után minek a papi áldás? főleg ha azt a pap tagadja? De továbbá ezen áldás ártalmas is, mert alapja egy Szent ítéletnek, t. i. mintha csak benne gyökereznek, s belőle folya a házassági boldogság. Így a házas pár erre építve, nem ön magára, csalódik, s levegőbe épít, ő is balitéletben forog, ez pg mindig ártalmas, mert lelki betegség, s következőleg kihagyandó. Javaslom:

2. Hogy a vegyes házasságnál csak tanúskodó pap ne fizetessék, mivel nem teszi azt, a miért az előt fizették.

3. Az ily új divat szerint kötött házasságok elvonassanak a papi hatóságtól, s világi bíróságra bizasanak és ennél fogva felbonthatók v. felbonthatatlanok legyenek, a mint ezen új bírák ítélik. Ezeket indítványozom mostanára, a jövő Ország gyűlésre pg javasolnám:

4. Az egész házassági jog ügy a papság kezéből kiszakasztassék és a polgári hatalomnak átadassék, csak azon egyszerű okoknál fogva is, mivel a papság e joggal vissza élt és vissza élve anyi zenebonát, anyi ingerültséget támasztott közöttünk, úgy is tudjuk, hogy ezen ügy hajdan egészen világi hatalom alatt állott. Így volt ez Constantin előtt, így utána; ezt tanítja Theodosius codexe; ezt Justinianus Törvény-tára; ezt ugyan ennek Novellái; ezt Cassiodorus Formulái a Góth királyoknál

És az államkormánynak hű szövetséges társa, segítője e hazafias munkában minden művelt, igaz magyar ember. Ez a mi vigasztalásunk!

Magyar reformált egyház, küzdj és remélj! Neked, kinél a liberálizmus nem a lélek-halászásban határozódik s hazafiságod nemcsak „az oltárig“ terjed, nincs veszteni való a hazafiság és liberálizmus diadalában. Édes testvéreid voltak ezek neked mindenha, édes testvéreid ma is.

Te túrtél, hallgattál, — vérző sebeidet közalappal, önmegadóztatás filléreiével gyógyítgatád, fájó érzések közt ugyan, de némán, szótlanul elnézted, hogy míg édes anyád az államsegély morzsáit nyújthatja csak számodra, a Lukáciuk dúslakodnak a földi javakban. Nem alkalmatlankodtál, nem követelőztél, vártad az időt, míg édes anyád háztartását betendezheti, égető szűkségeinek követeléseit kielégítheti. Mint jó gyermek, nem a jog, de a méltányosság ösvényein jártál. Ne félj, nem feledkezhetik meg jó gyermekéről az édes anya!

S most a kulturharcban, melyet az állami dús beneficiumok élvezői kezdtek és szítanak: az édes anya ismét maga mellett találja hű fiait, a reformált egyház minden igaz tagját.

Forgassátok a történelem lapjait, idézzétek elő a mult emlékeit, nem így volt-e ez mindenkor? Bocskay, Bethlen, Rákóczy hadai Istenért, hazáért és a szabadságért harcoltak egykoron: késő utódaik sem állanak félre, midőn a hazafiság és liberálizmus veszélyben forog.

Bár a harc mindig áldatlan volt, de ha másként nem lehet, harcoljuk meg. Hazafiság és liberálizmus győzni fognak e harcban. Győzniök kell!

Ez vigasztal minket bajaink között.

Kovács Lajos.

Az osztr.-magyar nagykövet fogadtatása a pápa által. Revertera gróf, az osztr.-magyar monarchia nagykövete a curia mellett — mert tudnunk kell, hogy Rómában két nagykövetünk van, az egyik a pápai, — a másik a királyi udvarnál — e napokban tisztelgett teljes díszben a pápánál s adta át ő felsége üdvözléseit az értékes ajándékokkal együtt. Hogy kath. egyházi lapjaink az ezen alkalommal elhangzott beszédeket commentárral nem kísérik, ezt annak tudjuk be, mert a családhozatlan pápai szék iránt érzett határtalan hódolatuk ezt meg nem engedi; de hogy politikai lapjaink, melyek még a consulaink czimertábláján előforduló közjogi botlásokat is észre szokták venni, miért hallgatnak oly mélyen a fogadtatás alkalmával történekről s miért nem röjják meg a *magyar állam függetlenségén elkövetett azon durva insultust, mely úgy a pápa mint a nagykövet részéről elkövetett*: ezt megérteni alig lehetséges. Revertera gróf „Ő cs. és apostoli kir. felsége által nyert megbízatásáról“ kezd ugyan beszélni; de már azután „az osztrák uralkodó ház összes tagjainak örömeiről“ beszél. Az ajándékot úgy adja át, mint „az osztrák uralkodó ház adományát“, az írományt mint „császári“ iratot nyújtja át, s „az osztrák császári államra“ kéri a pápa apostoli áldását.

A pápa válasza méltó a fentebbiekhez. „Szívesen fogadjuk Ausztria-Magyarország császárijának üdvökivárait“ mondja mindjárt beszéde elején. Az ajándékért

és csupán a Tridenti Sinat ideje az, mely a papságnak e tárgyi jogát megállapította, de ez is csak vagy a Fejedelmek aláírása s engedékenysége által történt vagy a népek kiskorúsága alatt, kik kereszttyénségbe léptükkor egészen a térítő papság kezébe kerültek.

(Később) A papi áldási, házassági tan nem dogma (hitezik) sőt a Tridenti Sinat maga ezt a dogmák közül kiküszöbölte, s a reformáció czikkei közé toltta.

Tartalmát e Beszédemnek némelyek rosszalják, mások helyeslik. Mily csudálatos felettünk a gondviselés! Imé engem a magános papot választott a sors arra, hogy a vegyes házassági áldást tiltó püspöki parancsok ellen mondjak. Véleményem ez és az ellenvéleményt hadd bírálja a haza, engem pg a jelenkor szelleme, Nemzetünk annyi megyébe nyilatkozott Öntudatom s a Krisztusi szeretet lelke védenek. Ez időben t. i. minden parancsnokság a hit Országában csak önvesztére van, ha igazi Krisztus szellem nem lelkesíti. — Ezt kezdi ő fő méltósága Országunk Herczeg Primása tapasztalni, ki is felállítván azon hit tant, hogy az igaz Catholica római keresztény egyházon kívül nincs idvesség vagy is hogy a nem pápisták az idvességben, azaz Istenben, Krisztusban, életbecsületében, jámborságban soha se boldoguládnak; az emberiség közértelme, Krisztus szelleme, Isten általános atyáskodása ellen ütközött. Holott Krisztus Urunk megáldotta a pogány katona tisztet, a Kanaáni hölgyet, a hálálkodó Samaritanust. Ezen kívül ime szavai: áldjátok azokat, a kik titeket

káromolnak, s imádkozzatok azokért, a kik titeket üldöznek s rágalmaznak, sőt tegyetek jót azokkal, kik gyűlölnék benneteket (a nem pápista világ ellenünk sem gyűlöletet, sem átkot nem foglal). Az égi atya sugározta napját jók és gonoszok felett, és essőtet igazak és igaztalanok javára. — Sz. Péter beszéde ez: Valóban igaz, hogy az Isten nem személy válogató, hanem minden nemzetből kedves néki akárcsoda, a ki ötet féli és igazságot cselekszik. Ezek így álván, ugyan mit mondana, ugyan mit mondana, ha vissza jönne a szeretet tanára Jézus azoknak, kik égben, pokolban, purgatoriumban uralkodást bitangolnak? Isteni malasztok kincstárában mint a kérdéses áldás dolgában is, sőt az egész idvesség ügyében egyedáruasságot üznek! a purgatoriumi szenvedés szakairól tetszésök szerint éveket s évszázadokat lenyesegetnek, s hiveiket a többi világtól, mintha az lelkiileg rühes volna, elzárják. Krisztust, ki magát mindnyájok adá, egyedül ő magokhoz tartozni vitatják, minden más egyházbelit tekintetlenül csupa névkülömbőség miatt kárhóztatnak. Késő ilyeseket most elhitelesíteni akarni a halandókkal, kik a szellemi fejlődés pályáján Krisztus vezérlete s valóság hitet a tudományyal felcserélni készülnek, most mondom, midőn az Európai Fejedelmek, nem gátoltatva egyházaik különbsége által, magokat ugyan azon egy bel Vallás, s fő atya gyermekeinek valván, egy testvéri szövetségbe egyesültek, s egyszermind e rájuk bizott nemzeteknek is ajánlják, hogy magokat nem hajtván hitbeli sokféleségre, költsö-

„viszonzásul küldi ő felségének magas személye s császári családja iránt érzett legkiválóbb érzelmeit“; s végül így szól a követhoz: „Legyen szives bizonyoságot tenni legnagyobb érdeklődésünkről, melylyel az osztrák császári állam s a dicső Habsburg-ház iránt viseltetünk“.

Egyházi-lapban nem politizálhatunk; de annyit be kell vallanunk, hogy úgy a nagykövet, mint a pápa nyilatkozatára szégyen futja el arcunkat. A magyar állam souverainitásának, nemzeti aspiratióinknak oly megsértését látjuk mi a jelzett kifejezésekben, melyet minden igaz honfi szívnek megdöbbenéssel kell fogadnia. Revertera — Kálnokynak majd szemére veti ezt a magyar delegáció (?), de Rómával szemben szabad azt kérdeznünk, hát nem tudnak ott semmit sz. István koronájáról? Ez az a „jó indulat“ melyet a pápa és titkársja oly sokszor hangoztatnak Magyarország iránt? Valójában, ha a Metternichék, Schwarzenbergék s Windischgrätzek idejében élnénk, s a belgrádi vagy a bukaresti metropoliták követnének el rajtunk hasonló gyálázkodást: nem csudálkoznánk az ily méltatlan megtámadtatáson; de a koronázás után egy negyedszázad mulva, a kath. körök és egyetek felburjánzása idejében, mikor össze nem jöhet tiz kath. ember, hogy a pápa áldását tüntetőleg ne kérné gyülekezésére — ez az eljárás oly megdöbbenő, hogy róla csak sajnálkozással, de egyuttal szégyenkezéssel lehet megemlékeznünk. A mi különben hazánknak a pápai udvarral való viszonyát illeti, újabban a helyzet kedvezőbb alakulására számíthatunk. *Róma mindig engedni szokott, ha feje fölött felhőket lát tornyosulni.* Az olasz törvényhozásnak azon szigorú fellépése, mely a házasságot a polgári kötés előtt egyházilag megáldani szokott klérus ellen irányul; a német császárnak tervbe vett római utazása, mely a *jubileumi mámor után kiábrándító hatással fog járni*, — a curia figyelmét a külviszonyokról jó részben el fogják terelni. Elég baj lesz otthon! (A.)

KÖZÉLETÜNK.

Elnöki beszéd.*

Tisztelt Közgyűlés!

Ha bátorságot veszek magamnak arra, hogy az Önök kiténtető bizodalmanak engedve a „Gönczy-egyesület“ debreczeni körének elnöki székét elfoglaljam: tesszem azt egyfelől azon szándékból, hogy ez új egyesületnek méltó elismerésemet és üdvözlétemet tettel is nyilvánítsam azon bátor, szabadelvű és üdvös kezdeményezésért, melylyel a nevelés és tanítás különféle munkaköreit művelő szakférfiak közös célra szolgáló egyesítésének eszméjét úgy alapszabályaiban, mint csekély személyem bevonása által gyakorlatilag is kifejezésre juttatta. De teszem másfelől azon meggyőződésből, hogy mint a humánizmusnak tanulmányi körömnél fogva hivatalos szolgálója, a leghumánusabb kötelességet teljesítem, midőn csekély tehetséggel s szerény, de jóakarátú törekvéssel a népnevelés és a nemzeti köznevelés oltárán áldozok.

A közoktatás szolgálatában töltött hosszas multtal nem dicsekedhetem; az a 14 év, melyet igaz szeretettel választott pályámon néhány különféle jellegű tanintézetben eltölték, kevés arra, hogy hosszas és bő tapasztalatokra hivatkoznom jogot adjon. De ha áll a költő-bölcs szava, hogy nem az tapasztal sokat, a ki sokat él, hanem a ki rövid éltében is sokat lát, sokat figyel, s megfigyeléseit gondolkodása tárgyává teszi: akkor némi önérettel mondhatom, hogy nevelési dolgokban a tapasztalatszerzés ez utóbbi módjától nem idegenkedtem. Nem tagadom, hogy rohamosan indult s erősen forrongó közoktatásunk minden ágában számos öröndetes ta-

* Felolvastattam a „Gönczy-egyesület“ debreczeni körének 1893. márczius 5-én tartott tisztviselő-választó közgyűlésén.

nösen testvéreként szíveljék, s Krisztus lelke szerint általános menyei atyának családjává frigyessüljenek. E szempontból mennyivel sikeresebb leendett, ha ő fő méltósága Herczeg primása a magyar papságnak, következő szellemben írott volna: „Fijaim Krisztusban! Szeretettel vetélkedjétek a nem pápistákkal, ők is a mi testeink, véreink, bennök is ugyan azon egy isten, azon egy Krisztus, azon egy emberiség léteznek. Ha pápista leányinkkal egybekelni óhajtanak, s e célból hozzátok jönnek, öleljétek testvéri csókokkal fogadván kössétek, áldástokkal ne csak illessétek, de szinte halmozzátok, hogy így erántuki szivességtek tulásában minket annál lángolóbban szeressenek, vagy ha szeretni nem fognának, annál inkább tiszteljenek.“ Ily nemű körlevél használt volna nekünk papoknak, használt volna az emberiségnek. Ellenben mihelyt az áldás és osztogatása jogok közé számították, hiú ürügyek alatt a keresztényektől, sőt a pápistáktól is, kiknek az egyház lelki javára minden esetre kétlen joguk van, — eltagadhatónak állították s tettleg tagadták, akkor már elsilányul, s már becese elhúl, már Istent nem lehel, már pokolnak útat nyit. Ez oka, hogy nállunk magyaroknál is mindenütt zavar, meghasonlás zenebonáskodik, és az elmék anyira felingerülvék, hogy nem majd háborús indulatra fakadnak. A tűz már minden megyéinkben fellángol. Mennyi keserűséggel, mennyi fájdalommal tölthetik ezek Felsőges királyunk atyai szívet, mennyi aggodalommal a békét, egyetértést óhajtó kormányt! Pedig

ki az, ki e zivatarban leggonoszabbul van elhelyezve? Mink papság. Ellenünk panaszkodnak a család atyák és anyák, zúgolódik a nép, az Ország nagyok rosszalva emelnek szót, minket a nemesség mintegy háborúval fenyeget, a Vármegyék pörökkel zaklatnak, végre a honi törvények mondom, melyeket, mint Király Nemzet akaratját legszentebbnek tartjuk, nem csak meggyőződésem, de legfeszültebben tanácslom is, mert semmi sem oly vész-teljes, mint e szentelt törvények iránti közönyösség, mely — ha mi papok magunk kény utáni magyarázat útján behozunk, s példáinkkal mintegy szentesítjük, minden esetre a papság jogaira is romlást hozand. De továbbá — történet szava szerint — magyar honi Karok és Rendek soha sem harcoltak az egyházi lényeges hit tanjai s igazai ellen, sőt inkább azokat védeni s táplálni sziveskedének, ha nem csekélyebb rendű szertartási s fenyítéki tanokra, s képzelt jogokra nézve ugyan azon karok és rendek mindég ellenzének, mindég győztenek, valahányszor csak azokat a haza köz javával összeegyeztetni nem tudtuk. Ki kételkedik, hogy a vegyes házasságok tárgyában, mi most a vetélyalma — a köz jó részére szálland a győzelem? És már valóban közelebb zúdúl hozzánk, papokhoz, egyházunkhoz, tanjainkhoz e veszély torlata, mivel tapasztaljuk, miként ez ügy indított oknál fogva papi rendünk becsülete szemlátomást csökken, a nép irántunk bizodalma sietőleg fogy, hiteünk napról napra hanyatlík, a papi áldások, s velök némely hitelvek sokaktól fitymáltatnak, s magunk is

pasztalattal lettem gazdagabbá, s közülök nem egy tölté el keblemet méltó büszkeséggel; de akadtam olyanokra is, melyekre némi keserűség érzete nélkül gondolnom nem lehet.

Valami sajátságos leverő érzet fogott el, ha látnom kellett azt a válaszfalat, melyet felekezeti szellem, tudományos gőg, avult társadalmi felfogás közös célra dolgozó munkások sora közé emelt. Szánó mosolygással néztem a kasztrendszert, melyet a közoktatás és nevelés hivatott szolgálói egymás közt alkottak, s melyet szabadelvűbb tudományos és társadalmi felfogásokkal szemben még ma is itt-ott némi féltékenységgel őriznek. Nem kis aggodalommal tekinték arra a díszes középületre, melyet nemzeti kulturának nevezünk, a régibb nevelési irányok speciális célokat űző szellemétől féltettem színét, jellegét, „nemzeti“ jelzőjét. Sajnálattal láttam, hogy paedagogiai téren mennyi akadálylyal küzd, mennyire nem képes az együttérzés felé, a közös munkálkodás felé terelni a különféle tantestületek figyelmét a nemzeti nevelés eszméje, mely pedig egyedül képes arra, hogy egyfelől a vallásos és egyházi nevelésnek megadja a praktikus talajt; másfelől a humanizmust megfosztva világpolgári szellemétől, a „hazafi“ fogalmával tegye becsesebbé, a realizmus gyakorlati s itt-ott hasznossági irányának pedig erkölcsi alapot nyújtson.

De megnyugvást leltem abban a hitben, hogy a földön sok minden elfér egymás mellett, hogy a különféle nevelési irányok és törekvések talán a kor szükségleteiben, a munkafelosztás szükségességében, a kasztrendszer, a műveltségi és társadalmi viszonyokban bírják jogosultságukat és hogy a helyes útra, az egyesülés útjára térés sem kényszerházasság, sem hódítási politika által, hanem pusztán a fejlődés hosszas, de természetes útján fog bekövetkezni. S hitemben nem csalódtam.

Bár mennyire tagolt és széthúzó még a jelenben is nemzetünk társadalmi és közéleti; bármily körtünetek mutatkozzanak is a magyar nemzet életerős fájának

gyökerén; bármennyire fújják is épen napjainkban némely hatalmi és érdekszövetkezetek a retrográd irány harsonáját: nem lehet tagadni, hogy a felébredt s lázasan lüktető nemzeti közérzet hullámveréseinek már is számos előítélet esett áldozatul s helyökbe a társadalmi élet feladatainak s hivatásainak szabadelvűbb felfogása, mozgékonyabb szellemi közlekedés, rendeknek és osztályoknak szorosabb egyesülése kerül mindinkább felszínre. Nem lehet tagadni, hogy egy közös törekvés hatja át az egész nemzetet, korunk jellemző vonása — a nemzeti elem egyesítésének, az erős szabadelvű nemzeti fejlődésnek iránya. A korszellem e hatalmas lüktetése kétségtelenül érezhető paedagogiai téren is, s azt hiszem, egyetértéssel velem abban, ha e nemes célú egyesület kiterjesztésében is ennek symptomáját, t. i. a nemzeti közművelődés széles mezején az erők egyesítésének munkálását velem felismerni.

Mint a politikai élet szemünk előtt folyó küzdelmeiben a legbátrabb s legnagyobb szellemek különbség nélkül azon igyekeznek, hogy kiépítsék alkotmányunknak azt a formáját, mely alatt az összes nemzeti erők és tényezők egységes nemzeti államtestté tömörülhetnek; a mint az ipar, kereskedelem s a polgári tevékenység egyéb mezején minden törekvés az elavult korlátok és formák eltávolítására, a közlekedés könnyítésére s oly állapotok teremtésére irányul, melyekben minden egészséges eszme, értelmes és erős igyekezet tért leljen a kifejlődésre: épen így hiszem, hogy paedagogiai téren is a különféle tanszakok munkásainak s velök együtt a tanügy iránt érdeklődő művelt egyéneknek egyesülése is a nép- és közművelődés szolgálatára a korszellemben gyökerezik s az összes nyilvános és polgári élet tendenciáival összhangzásban áll.

Annálfogva engedje meg nekem a m. t. közgyűlés, hogy ez ünnepélyes alkalommal mellőzve az egyesület céljának fejtegetését, mely m. t. Elnökünk fényes székfoglalójában oly világosan körvonalozva volt, mellőzve

némelyeknek unalmára s utálatára vagyunk. Valóban gyanakodhatni, hogy a pópista s nem pópista világiak nagy tömege, melyet semmi esetre megvetnünk nem lehet, diadalmat vagy valóban kivivand, vagy legalább, mi szinte vészes, azt eléneklendi.

Annyi bajt orvosolni mily kívánatos! Orvosolhatná pedig talán egy vágás, a körlevélnek visszavétele. E dicső tette nem más, mint Országunk püspökeinek apostoli lelkesége szükségeltetik. Azért is, ha szabad volna nékem, mint igazság és béke barátjának fő papjainkat akár egyenkint, akár öszvesen felszólítanám én rögtön őket felhaborodott hazám Nemtőjére, az uralkodó fejedelmek világ ismerete barátságára az emberiség legszentebb nevére, Krisztusnak békességes lelkére, égi atyánk szerelmére kérném, s könyörögve felhívám, hogy az Encylikát, mint annyi bajnak kút fejét vissza vonni, s elfelejteni méltóztassanak. Ime az engesztelő megváltónak példája elő ragyog, Evangelicusok is való keresztyének. Az Erdélyi főpap beszentel, ezen hatalom püspökeinknek is egyenkint is öszvesen is tulajdona és az egész áldás ügy csupa fenytéki s szertartási cikkely. Midőn e felett Püspökeinket ha ily nagylelkűséget tennének, nyomba követnék az igazi keresztyén szellem hire, nemzet hálája, nép szeretete, hon-nagyok dicsérete, legkegyelmesebb Királyunk helybehagyása és a nekünk visszaadott egyetértésnek, s csendnek halhatatlan dicsősége.

Azomban légyen szabad másra átmennem. Gyana-

kodik Méltóságod, mintha engem a fiatalsági hév ragadott volna el, s inkább külső ingernek, mint belső ösztönömnek hódoltam volna. Hevem az igazság heve volt, s keserűsége azon sebnek, melyet a körlevél az én ember-szeretettől lángoló szivemen ejtett. Külső ingerről, mely magában valami alávalóságot foglalna, mit sem tudok én, ki leginkább Krisztust használva mestereműl remények után indulni, vagy rettentőkre visszaborzadni, régen felejtve, egyedül igazságra, egyedül Istenre támaszkodni, nem csak szokásommá, de természetemmé tettem. Annak, hogy Méltóságodhoz tanácskérőleg eleve nem folyamodtam, nem más az oka, minthogy Pallavicinit, Sárpit olvastom után kétségeim nem valának. Emelkedni az egész római Catholicus Papság felibe soha sem volt eszemben, ha csak az nem tesz emelkedni akarni az egész pópista papság felibe, ha azt, mi valóba Krisztus-szerű, megtartjuk.

Hogy további viszontagságaim Méltóságod előtt rejtve ne maradjanak, imé itt következnék. Beszédem utáni napon a Pest Budai Esperesség papjai, megfélemlülve bátorságomon, Választmányilag jelentek meg a Vármegye teremében, ünnepélyes ellennyilatkozást nyújtának bé ellenem, és reszketve, ne hogy bukásom, mit ők bizonyosnak hittek, őket is zúzza, készebbeknek nyilatkoztak mindent inkább eltűnni, mintsem Főpapunknál csak legcsekélyebb gyanúba is esni az iránt, mintha velem vélekednének; azonkívül szentül fogadták, hogy velem sem nem érznek, sem nem érzendek, ki t. i. a

az egyesület nevét adó nagy férfiú halhatatlan érdemeit, melyek szintén voltak már szoboszlói körünkben emlékezet tárgyai: egy mindnyájunkat összekötő kapocs, egy oly hathatós nevelési irány érdekében emeljek szót, melynek jelentősége az ifjúság képzésére kérdésen felül áll, s mely egyedül képes az ifjú nemzedéket a nemzet érzés-, gondolkodás- és cselekvésmódjába bevezetni.

Ez irány a nemzeti nevelés iránya. „Kezdeté ott van a bölcsőnél s feltűnő hatású mindaddig, míg a jellem érettségre nem jutott, sőt ezután is szélesebb értelemben, mint a nemzeti közművelődés nagy folyamata, az egyént szakadatlanul kíséri a sárga.”

Meg vagyok róla győződve, hogy e nevelési irány munkálására eljött az idők teljessége, hogy korunk politikai, nemzetiségi és társadalmi viszonyai mintegy követelni látszanak, hogy a mit a multban elhanyagoltunk, a nemzeti szellemnek hazánk földjében, nyelvében és irodalmában, történelmében, köz- és magánintézményeiben, hagyományaiban rejlő, már-már veszni indult gazdag kincseit a nemzeti öntudatba visszavezessük. Népünknek mi sem szükségesebb, mint az önismeret s az ezen alapuló minden sovinizmustól ment, nemzeti önérzet. Hiszen nincs nép, mely erőszakosabban lett volna utasítva, sőt kényszerítve, hogy idegen hulladékot éljen, saját fényét véka alá rejtse, mint a magyar. Még most is lakolunk a multak bűnéért, s nem egyhamar fogjuk kiköszörölni a csorbát, melyet nyelvünk, irodalmunk s hagyományaink vétkes elhanyagolása, leghatalmasabb fegyverünkön, a nemzeti közszellemen ütött. S ha azzal a törekvéssel, azzal az erővel, melylyel őseink időközön át az idegen műveltség útját egyengették, a felekezeti és társadalmi válaszfalak emelésén munkáltak; a nemzeti közszellem védő bástyáit építették volna: ma már a zsidókérdést hátunk megett tudnók, az ultramontánizmust hírből ismernők s talán honunk határain belől a nemzetiségi kérdéssel sem néznénk farkasszemet. De hagyjuk a multak vádolását; a mult hibája: a jelen

okulása, s az volna baj, ha okulni sem tudnánk. Ám mi okulni akarunk s azért fordítsuk figyelmünket a jelerre s lássuk nagy vonásokban, hogy mi az iskola feladata a teljesen kifejlett nemzeti nevelésben?

Egy általános felelettel azt mondhatjuk, hogy „az iskola akkor lesz a nemzeti szellem tüzhelyévé, ha a testi, értelmi és erkölcsi nevelés különböző ágazataiba beleszövi a hazafiság motivumait.” Ezt pedig eszközli azzal, hogy az összes tanítás tárgyait jobban koncentrálja, a magyar földdel, néppel a legbensőbb vonatkozásba hozza, az egyes studiumokban felkutatja a hazaszeretet gyújtó szikráit, a mult dicső hagyományait ezerképen feleleveníti s belőlök lelkesedni s dicső jövő után reménykedni tanít. Magyar erények és hibák példáin nevel az erkölcsre; nemzeti játékkal szoktat testi ügyességre, nemes bátorságra s leleményességre; nemzeti dallal buzdítgat az együttérzésre.

A nemzeti nevelésben első sorban is ennek a földnek rajza, a melyen születünk, nem lehet földrajzi nevek és statisztikai adatok érdektelen összeállítása, pusztá emlékelés tárgya. Föld és nép, mint elválaszthatatlan egész, kölcsönös vonatkozásban állanak egymással. Népünk saját szerű vonásai, viselete, mondái, regéi helyhez vannak kötve s épen a helyhez kötött kis és nagy, örvendetes vagy szomorú emlékek teszik imádásunk tárgyává ezt a darab földet. Ha növendékeimnek leírom honom határait, a büszke emlékek s a szomorú élmények egész raja tolul képzeletem elé. Nem tudom felfogni, mért ne idézhetném fel ilyenkor azt a dicső kort, midőn a költő szavaival élve: „Magyar tenger vizében hunyt el, éjszak, kelet, dél hulló csillaga.” Avagy mért tartózkodnám a balsors ezer csapásának, mely hazánk határvonalának egyes pontjain érte e nemzetet, felemlítésétől? Annál erősebb, annál hatalmasabb a benyomás, melyet a nemzeti dicsőség s a balsors érzete kelt, mennél korábban jut az az ifjú nemzedék öntudatába. Hiszen ez emlékezet egy nemzetnél épen olyan, mint a nemes, de

Catholica Egyházzal merően ellenkező tant vitattam légyen. Azomban ezen hamarkodó ellenzők sem a Catholica Egyház tanjait fel nem ütötték azon nap, sem azt nem tudják tulajdonképp mi az a Catholica Egyház? Mintha bizony a Catholicus (közönséges keresztyénileg) később volna inkább ragaszkodni az emberi véleményekhez, mint a Krisztushoz, holott azok csak a hagyomány-tanokat, s történeti jogokat tükröztetik elő, midőn ez az észnek, istenségnek és szeretetnek ős előképe.

Folyó hó 18-kán Budán a Herczeg Primásznál valék. Oktató beszédét nem említem. Két pontra akart csak feleletet, t. i. beszédem 3-dik pontjára, s arra a Függelékre, hogy az egész áldási, házassági tan nem dogmasat. En enyémnek vallottam mind kettőt, ezenkívül kérdéseire s ellenvetéseire ezeket válaszoltam: „hogy a házasság nem más, mint ültetvény-kertje (seminarium, Pflanzschule) a közállománynak, következőleg hogy egyedül a közállománynak van teljes kizáró joga ez ültetvény kertje felől rendelkezni, nem másnak; hogy a házasság két oldaláról, t. i. polgáriról és egyháziról Krisztus Urunk sem tanított, ha ugyan azon Krisztus sem más, sem szentebb, sem fenségesb czélt nem akart kitűzni, nem is tűzthete ki a házasságnak, mint a miljen neki magában, s legbensőbb természetébe megvált, megvan, hogy Jézus nem másról, mint Ádám s Éva közti természetes házasságról beszélt, és azt Isten művének nevezte, továbbá hogy e szüle szentesítő malaszt nem kívülről érkezik, hanem a belső Istenből, vagy is

a házassági kötelék valóságából, s az egybekelték lelkeiből ömledez, — hogy a házasság nem azért szentség, mivel annak v. Sz. Pál, v. Pápa, v. Sinat keresztyéni, hanem azért, mert magában valami szent és szentséges. Azután azt, hogy az áldási, házassági tan dogma, tagadtam, de a házasság lényegét illető tant való hitcikkelyeknek, azaz észbeli s így közönséges vagy Catholicus dogmának elismertem. Végre, midőn Ő Herczegsége elégné beszédemet, én emlékeztetvén, hogy elveim kitudhatására több izbeni, s hosszabb szóalkozás kellene, csak az említett oktató beszédre felelőleg bizonyossá tettem Ő Herczegségét, hogy az én szívem s lelkiismeretem korán sem háborodik és hogy bennem egység s egybehangzás valóságosan székel, mi nem más, mint az elismert valódi Catholicus igazságnak s religiónak eredménye.

Kegyeskedjék Méltóságod ezeket jó néven fogadni, Püspöki okossága, papi szelidsége, s atyai szive, melyekkel Méltóságod sorai telvék, velem minden jót reménytetnek. Kétségkívül tudva lesz Méltóságod előtt annyi élet-tapasztalás után, hogy a jótékony, egyetértés tesz a valódi emberi életet, hogy ez nem félelem, hanem költsönös szeretet által egy közönséges szövetséggé s boldogító együttlétté alakul s edződik. Püspöki kegyeibe ajánlott keze csókoltában örökök Pesten Télutó 24. 1841. Méltóságodnak legcsekélyebb fija Horárik János. Ulman Vaszal nevelője.

sors sujtotta család visszaemlékezése büszke őseire s fényes vagyonára. Lenézheti döllyffel a gazdag parvenü ezt a képzelt kincset, de fényes, becses marad az s nem egyszer lesz egy későbbi méltó örökös birtokában nagy tetteknek arany sarkantyuja.

Ha már a haza határa is nyújt alkalmat a magyar név hatalmának és nagyságának felidézésére, mennyivel kínálkozik akkor az alföldi róna? Mennyi hazafias remniscenzia fűződik a hármashegy sziklabérczeihez, mennyi a „Buda, Mohács, Nándornál elfutó“ folyamhoz s a keblére siető csermelyek, források és folyók nagy számához? A hármashalmot s a négyes folyamot nem tudja-e még ma is a magyar büszke címerében? Munkács és Pusztaszer felemítésével nemzetünk legkimagaslóbb ténye, a honfoglalás tölti el magasztos emlékekkel a keblet. A harcias korszak maradványai, a büszke várromok a hozzájuk fűződő mesékkel, regékkel, balladákkal mindmegannyi emléktáblái a vitéségi és lovagi erénynek. Avagy az alföldi róna képe végtelenségével, egyforma, de gazdag növényvilágával, nem tükröződik-e vissza népünk erkölcsi és kedélyvilágának némely vonásiban? Nem érzik-e Petőfi és Arany költészetén? S ha a nagy szellemek is szorosán fűződnek a szülőföldhöz, még inkább kell hozzáfűződniök a leendő közpolgároknak, kiket csakugyan ez „éltet s hantjával ez takar.“

Ime, így kerül a nemzeti nevelés földrajzába a hagyomány, történelemmel való koncentráció által, cselekvés, mozgás és életelevenség.

A nemzeti nevelés elemeit nyújtó ismeretkörök másodikik a hon történelme. De az iskolában csak úgy válik hathatós eszközévé s tényezőjévé a nevelésnek, ha a honi földhöz való kapcsolás s az arra való folytonos utalás adja meg neki a tartósság és állandóság, az örök hatás jellegét. A nemzeti nevelésben a múlt nem egyértelmű a letűnt idővel, nem enyészembe dőlt nemzedékek s túlélt állapotok emléktáblája; hanem műveiben és tetteiben még folyton élő világ, melynek a jelen és a jövő csak a folytatása. Nem kétlem, hogy pusztá elbeszélés által magokban is hatnak a gyermeki szívre a történelmi tények, személyek és nagy események; de a hazafiság rugóit a bennök rejlő erkölcsi elemek: a tettek nemessége, czélszerűsége, az események nagyszerűsége, a nemzeti hadak és hősök erejének, bátorságának s erényeinek rajzolása hozza mozgásba.

Történelmünkben a Hunyadiak, a Rákóczyak, Zrínyiek, Bethlenek és Bocskayak nemcsak nagy hősök, hanem mindnyájan a hazafias erények halhatatlan mintaképei. Hőstetteik kétségkívül elragadók; de erényeik mutatják az utat, melyen hasonlókhöz juthat az ivadék. A honfoglalás és a híres „vitam et sanguinem“ nagyszerű nemzeti tények, de csak múlt lelkesedést keltenek az ifjú kebelben, ha nem vagyunk képesek kimagyarázni belőlök az erkölcsi elemeket, melyeket az egyik, mint a nemzet támadó, a másik mint védelmi háborúja rejteget magában. Mindkettőben ugyanazon erkölcsi motívumok találkoznak össze t. i. a nemzeti erő érzete, tudata, a megszilárdult és hagyományos hősi, katonai erények nyilvánulásai.

De nem lehetvén czélom itt egyes tantárgyakra methodikai utasításokat adni, a történelemnél röviden még csak azt jegyzem meg, hogy általában a politikai intézmények és az alkotmányforma, a politikai jogok és kötelességek rövid ismerete is szabad államban a nemzeti öntudat nevelő dajkája. A leendő polgár politikai érületet, hazafias kötelességérzetet polgárjogainak és kötelességeinek ismeretéből meríthet s ezzel felruházva, nem lehet játéksze; nem lehet vakeszköz a másik kezében.

Nemzeti nevelésről szólva, talán legelől kellett volna említenem a nemzeti nyelvet és irodalmat, mint a nemzeti érület leghathatósabb nevelőjét. Nagyon természetes, hogy ez sem lehet többé hoítottam, melyen a modern nyelvészkedés űzi szellemtelen munkáját, hanem fenséges építményként, imponáló nagyságában és erejében kell az ifjúság értelmé elé állítanunk. A nemzeti czélt kell szolgálni a grammatikai oktatásnak is annyiban, a mennyiben az anyanyelv tisztaságát, jellemzetességét, magyarosságát őriznie az ő kötelessége.

Legtöbbet azonban ez irányban a nép és polgári iskolák olvasmányaitól várunk. Az olvasókönyv ne névtelen szerzők kétes értékű, silány tartalmú, szintelen cikkeinek legyen a lomtára; hanem a mi igaz prófétáink, bölcséink, nyelvünknek őrei: a nemzet nagy költői adjanak ott egymásnak találkat. Hiszen a költők, a nemzet legjava, eszejárását és érületét a nemzet érületéből meríté, azért lehet azt viszont az ő műveiből a legjobban elsajátítani. S az ilyen művek száma, hála a magyarok istenének, irodalmunkban nem is épen csekély. Berzsenyi, Csokonai, a két Kisfaludy, Garai, Vörösmarty, Tompa, Arany, Petőfi és még számos remekírónk iratai a növendékek fejlettségéhez megválogatva a hazaszeretet és nemzeti érület örök kánonjai. Az ó-görög fiúnak Homeros volt a szent bibliája, az olvasókönyve; az olasz beéri Dante-val, Tassóval; az angol Shakespeare-rel, Miltonnal; a német Goethevel, Schillerrel; miért ne bálványozhatnók mi Aranyt és Petőfit, kiket más nemzetek is megbámulnak? mondja egy kiváló nevelői írónk. — Miért ne lennének gyermekeink olvasókönyvei nagy íróink által az örökszép formájába öntött mesékkel, mondákkal, regékkel, balladákkal s époszaink felséges jeleneteivel telisteli tömve? Hiszen ezekben szólal meg a hazai föld, bennök dobog a nemzetnek szíve, bennök kering vére, ezek képesek szárnyat adni az ifjú képzetének, hogy felszállhasson a nemzeti érület naiv világába, a „daliás idők“ búbajos légkörébe. A nemzeti és hazafias érzés e termékeiből kell azt a koszorút fenni, melylyel az ifjúság magát feldiszi, s melynek hervadhatatlan virágai a késő öregkorban is illatot árasztanak.

De térjünk feladatunk végéhez. Azt mondja egyik legkiválóbb paedagogusunk, hogy „a nemzeti művelődés nagy folyamata nem az abécével kezdődik, hanem az anya, a dajka és testvér szájából hallott nemzeti dallal, az atyával vagy anyával játszott nemzeti játékkal.“ A nevelés e két tényezőjét többé az iskola sem fogja nélkülözhetni, ha a nemzeti szellem góczpontja akar maradni. Mindkettőnek erkölcsi hatása megbecsülhetetlen. Dalban tanulja meg az ifjú nemzedék a magyarnak annyira szükséges együttérzést, megtanulja azon érületeket edeseknek tartani s becsülni, szeretni, melyek gyermekkorában a népdal által hatották meg szívet. A vándor szívében — homályosult legyen bár el a haza képe lelkében — mindig visszhangzik az altató dal, s fölkelnek vele a honvágy érületei. A nemzeti dalok, midőn a nemzet hőseit dicsőítik, egyszersmind az ifjú nemzedéket a hazai történelem nagy eseményeinek átérzésére serkentik. A dalnak megvan az a jó oldala is, hogy a gyermekek játékával összekapcsolható. A nagy ember is szórakozik, hogyan ne kellene tehát a gyermeknek a játék? Hiszen a játék, a mellett, hogy a testi fejlődés elengedhetlen feltétele, az erkölcsi, értelmi és érületei hatás legdrágább elemeinek a kincses bányája. A megfigyelés, a leleményesség, a bátorság, az önfegyelmzés, az eszélyesség, a társulás és rokonszeny érülete és még egy légió erény és érülete a gyermekek együttes

játékának állandó kísérői. Nem lehet tehát azt a nemzeti nevelésnek kicsinyelnie.

De legyen elég a fejtegetésből azon állításom bizonyítására, hogy a hazafias és nemzeti elem nagyobb gondozása, a honszeretetet keltő tárgyak koncentrációja az ifjúságot nemcsak nemesíti, nemcsak fogékonyabbakká teszi a nemzeti érdekek iránt, hanem tudását alaposabbá, szilárdabbá s a gyakorlati életre használhatóbbá alakítja. Az iskolának el kell lesni az élet szükségleteit s azokat műhelyébe vonni; e kölcsönhatás által őrzi meg befolyását a reális életre. Az ifjúságnak semmi által sem nyújthat nagyobb hasznot az iskola, mint az által, hogy oly kincseket ajándékozzon neki, melyet mindenkor használhat és értékesíthet, — még pedig nem pusztán materiális célokra, hanem az élet azon magasabb követelményeire, melyek kultur-államban mindenkiel szemben felállítanak, a ki önértékes polgár s nem vak eszköz akar lenni a mások kezében. S ki tagadná, hogy polgári köröknek ez ideális kincsre s tisztos önértékre, mely a magunk és mások jogainak megbecsülésében áll, igaz szükségök van. S hol venné a magyar polgár azt az önértéket, ha nem a nemzeti érzületből, a hazaszeretetből, melyet egyedül a nemzeti nevelés van hivatva ápolni, fejleszteni s a nemzettest minden egyes tagjának közkincsévé tenni. Legyen is a hazaszeretet mindnyájunknak, kik e hon határain élünk, közös fételt kincse; teljesedjék a nemzeti nevelés nyomában a költő óhaja: „Minden ember legyen ember és magyar, A kit a föld hord s egével bétakar!”

Sinka Sándor.

Az egyházközségi Közgyűlésről.

Ki ne ismerné e lap olvasói közül azt a vitát, mely az 1881-ik évi debreczeni Zsinat november 4-én tartott ülésében lefolyt és a melynek vége az lett, hogy a boldog emlékü Dobos János által trójai falóhoz hasonlított egyházközségi közgyűlés, az ott elhangzó figyelemreméltó érvek daczára, a tiszáninneniek, meg a béke kedvéért, egyházunk zsinat-presbyteri alkotámszervezetébe behurczoltatott. Behurczoltatott pedig a nélkül, hogy hívatása körvonaloztatott, s az egytanácshoz való viszonya kifejezetten volt. Dávidházi János esperes úr „A lelkipásztor teendői a presbyteriumban” című művében azt mondja róla, hogy az: „a presbyteriumnak nem felettes hatósága, hanem csak a presbyterium intézkedésének tudomásul vételére hivatott testület!” En a magam részéről szintén nem adnék neki egyéb hatáskört, azonban az orsz. e. törvények 20 §-ának e. pontja sokkal többet ad, midőn reá bízta, hogy a presbyterium ott részletezett javaslatai, az egyház legvitálisabb ügyei felett „határozzon.”

Az egyházközségi Közgyűlés mintegy nehéz békó 10 év óta ott csörög a presbyteriumok lábán és ha teljesen meg nem akadályozza, de sokszor hátráltatja azokat az egyház felvirágoztatására célzó haladás utján.

Nem óhajtották ennek behurczolását se lelkészek, se presbyteriumok, se gyülekezetek. Nem siratná meg kimúltát e tényezők közül ma egyik sem és az 1891-iki Zsinat, daczára hogy a zsinati atyák ajakáról, a helyeslés moraja hangzott gr. Dégenfeld azon kijelentésére, hogy az egyházközségi közgyűlést ő sem tartja „különösen szerencsés alkotásnak”, mégis meghagyta, bizonyára az egyöntetűség kedvéért — egyházalkotmányunk szervezetében ezt a hatóságot, és ezzel igazat adott Dobos Jánosnak, ki óva intette akkor zsinati képviselőtársait: „Vigyázzunk! mert ha egyszer behurczoljuk, többé nem lehet kihurczolni azt a trójai lovat!”

Azonban bármily örömmel üdvözöltem volna a többek között magam is a budapesti zsinatot, ha debreczeni elődének e „nem igen szerencsés alkotását” egyszerűen kitörli törvénykönyvünkéből — mint olyat, mely véleményem szerint imitt-amott, nem kisebb akadály egyházunk felvirágoztatásának, mint voltak a szabad lelkészválasztásnak 10 év alatt megkorhárdt s kidöntött korlátai; meg tudok nyugodni azon is, hogy a budapesti zsinat egyházalkotmányunk sánczai között meghagyta az egyközségi közgyűléseket. Meg tudok nyugodni abban az édes reményben, hogy idővel meg fogjuk szokni ezt a 10 éves újítást, s ki tudja, talán (?) még hasznára is válik ez szeretett anyaszentegyházunknak.

E szerény közleménynek tehát korántsem az a célja, hogy most, — midőn már a budapesti Zsinat végzéseinek ő felsége által való szentesítését mindennap várjuk, — eső utáni köpenyül szolgáljon, hanem az, hogy ha már a zsinat időelőttinek tartotta részletezni, körvonalozni az e. k. közgyűlések hatáskörét, szabályozni a presbyteriumhoz való viszonyát, tegyék meg ezt mielőbb az egyházkerületek és különösen a mi tisztantuli egyházkerületünk, mely legkisebb örömmel üdvözölte e hatóságot, kövessen el mindent, hogy minél könnyebbé tegye e békót a presbyterium lábain, nehogy annak lármás esörgése, — czélt tévesztve — egyházi ügyeink iránti érdekkeltés helyett, elriaszsa attól a kies mezőkön legelő nyájnak — csendet s rendet szerető legbuzgóbb tagjait.

Most — a tavaszi egyházkerületi közgyűlés előtt — azzal a kérelemmel fordulok azért hozzátok, tisztantuli egyházkerületünk tisztelt vezérférfiai, meltassátok figyelemetekre s pártfogásotokra a heves-n.-kunsági egyházmegye Mezőtúron tartott közgyűlésének azon 87/1892. számú végzésében foglalt javaslatát: miszerint „tekintettel arra, hogy a 2000-nél kevesebb lelket számláló gyülekezetekben az összes egyházi adófizetőknek az egyházközségi közgyűlésbe való bevonása 10 évi tapasztalat szerint igen gyakran bénítólag hat az egyház igazgatására, a mennyiben ez által sok egyházunk igazait nem ismerő, annak magasztos céljaiért lelkesedni nem akaró, sőt sokszor még irni, olvasni sem tudó egyháztag vesz tevéteges részt, s igen sokszor akadályokat gördít a lelkészek, vagy a presbyteriumnak egyházuk felvirágoztatását célzó nemes törekvése elé: a szentesítendő zsinati törvényekhez adandó utasításokban a 2000-nél kevesebb lelket számláló gyülekezetekre is terjesztessék ki a nagyobb egyházak azon joga, hogy az egyházközségi közgyűlést itt is az egyháztanácsossal együtt, ennek háromszoros számából álló képviselők alkossák.”

En is egyik szerény tagja vagyok annak a heves-nagykunsági egyházmegyének, a mely ezen indítványt egyhangúlag hozott határozatával terjeszti, elfogadás végett, a tisztantuli egyházkerület közgyűlése elé és jól esik hinnem, hogy egyházkerületünk lelkészi karának mindenesetre nagy többségét képező ama lelkésztársaim is örömmel fogadják ezen indítványt, kik kétezer léleknél kevesebbet számláló egyházakban működve, sajnosan tapasztalták, a heves-nagykunsági egyházmegye idézett végzésében foglalt indokok tiszta és kétségbevonhatatlan igazságát.

T.-Sas.

(Vége köv.)

Sarkadi N. Imre.

IRODALOM.

A római jog külső története és institúciói irta dr. Vécsey Tamás, a budapesti kir. t. egyetemen a római jog nyilvános rendes tanára stb. *harmadik* kiadás. Budapest. Franklin társulat, 1893. Ára 5 frt. 60 kr. A fentebbi cím alatt vettük a római jogtudomány hazai mivelői között első sorban álló szerzőnek jeles munkáját, melynek második kiadása 1888. évben látott napvilágot. Irodalmi viszonyaink között felette örvendetes jelenség e tankönyvnek így rövid idő alatt új kiadása s bizonyosságul szolgálhat arra, hogy a jogászvilág teljesen osztja a m. t. Akadémiának szerző iránt akkor tanúsított méltánylását, midőn épen római jogi institúcióit a Marczibányi jutalommal tüntette ki. Szaklapoknak hagyjuk fel e kitűnő munka méltó ismertetését, mi csak annyit jegyzünk meg, hogy a 7. lapra terjedő bevezetés után, a római jog külső története a 10—159.; a r. jog institúciói a 163—554. lapokon vannak szakszerű alapossággal s oly világos nyelvezettel előadva, mely szakirodalmunkban ritkítja párját. Nagybecsűvé teszi a munka jelen kiadását „Jogesetek a digestákból exegeticum és practicum számára” című függeléke, mely Papinianus, Ulpianus, Paulus stb. szóval a classicus jogászok munkáiból közöl szemelvényeket a birtoklás, tulajdonjog, a szolgálomak stb. tanához. Gaiustól — sajnálkozásunkra nem vettünk észre fragmentumot, a mit talán nem az ő érdemei iránt való hódolat hiányának tekinthetünk — mert hiszen a munka dogmatikai részében ezen *kitűnő jogász* nevével elégszer találkozunk — mint inkább annak, hogy Gaius institúciónak a magyar tud. Akadémia kiadásában megjelent jeles fordítása már széles körben ismeretes. A „betűsoros tárgy és névmutató” egészíti ki a munkát s emeli használhatóságát, mely nélkül sok munka válik nálunk — holt anyaggá. Joghallgatóinknak, kik a komoly tanulmányokat kedvelik s római jogi tanulmányaikat szélesebb alpra akarják fektetni — kiválóan ajánljuk e munka megszerzését s alapos buvárlását. *Aurifaber.*

Evangeliumi elmékedések. Irta Dicsőfi József, debreczeni ev. ref. lelkész. Megjelent közelebb az 5. és 6. íve ezen általunk már kétszer méltatott s melegen ajánlt műből. Az 5-ik íven az egyházzal szülő tanulmányát fejezi be szerző s az 5. §-ban a *szentírásról* kezd elmékedni, melyet még a 6-ik íven sem fejez be. Főlegesen volna elismerő szavainkat ismételni. Szerezze meg e művet minden tanulni vágyó lelkész: örömmel, élvezettel és lelki épüléssel fogja elolvasni.

Ünnepi és közönséges egyházi beszédek, elő- és utóimádságokkal együtt. Irta *Jánossy Zoltán*, esk. fel. s köztanító a debr. ev. ref. főiskolában. Nyomatott a „Debreczen” nyomdájában. Négy ünnepi és öt közönséges egyházi beszéd s ugyanennyi elő- és utóimádság van e csinosan kiállított kötetben, melyet főiskolánk egyik kitűnő képzettségű, végzett hittanhallgató tanítványa adott ki e héten. Gondoskodunk ez egyházi beszédek ismertetéséről. Törekvő ifjú atyánknak művét azonban előre is ajánljuk olvasóink figyelmébe. A kötet ára 1 frt.

Hazánk legújabb térképe Homolka József szép s világos rajza után most jelent meg az Athenaeum Kézi Lexikonának 35. füzetében. Ezen kitűnő s a legújabb adatok alapján szerkesztett térképen, nem csak

minden megve más-más szinnel van feltüntetve, hanem megtaláljuk benne hazánk minden jelentékenyebb városát s községét, az összes vasuti vonalakat, továbbá a kir. táblák területeinek határait, valamint székhelyeit, a törvényszéki helyeket, nagyobb vasuti állomásokat, szóval e kis mesterműben a közigazgatási, törvénykezési és közlekedési szempontok egyaránt érvényesülnek. A Kézi Lexikon új füzetéről (most a 35. és 36. füzet jelent meg) általánosságban csak ismételhetjük, a mit már több alkalommal mondtunk, hogy e Kézi Lexikon hézagpótló, hazai művelődési szempontból felette fontos és közérdekű vállalatnak bizonyult, mely a maga lábán is megállhat, a mennyiben minden más Lexikont nélkülözhetővé tesz, míg idegen, különösen német Conversations-Lexikonok kiegészítése gyanánt épenséggel nélkülözhetlen hazai vonatkozású függelék képez. Az Athenaeum Kézi Lexikona most a T betű végéhez közeledik, s így nem sokára (mint értesülünk már 4 hét múlva) befejeztetik. A teljes mű 98 önálló melléklettel fűzve 12 forintba, kötve 16 forintba fog kerülni, s a részletfizetéssel foglalkozó könyvkereskedések útján 1 frtos havi részletfizetéssel lesz megszerezhető.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A püspöki hivataltól.** A tiszántuli ev. ref. püspöki hivatal irodájából veszszük közlés végett az egyházkerület espereseihez intézett következő körlevelet:

A hozzám a vallás- és közoktatási Miniszterhez felterjesztés végett beküldött tiltott fokú jegyesek házassági felmentvényt kérő folyamodványainak szerkesztése és felszerelése körül számos esetben téves eljárást vagy hiányt tapasztalván, — miután minden ily esetben a felszerelés helyesbítése tetemes időhaladékkal jár, mi a házassági engedély későn kinyerése miatt az illető felekre nézve nemcsak kellemetlen, de esetleg káros is lehet: fölkérem a Nagytiszteletű Esperes urakat, méltóztassanak felhívni lelkésztársainkat, hogy a házassági felmentvényt kérő folyamodványok szerkesztésénél és felszerelésénél, azok pontos betartása mellett, — melyek idevonatkozólag a Tóth Sámuel által összeállított „Országos törvények és egyh. ker. rendszabályok kivonatos gyűjteményének” 137—139. lapjain foglaltatnak, — még a következőket tartsák szoros figyelemben: 1. A szegénységi bizonyítvány mellett bélyeg nélkül szerkesztett folyamodványok kivételével a folyamodvány alá vezetett lelkészi bizonyítás külön 50 kros bélyeggel látandó el. 2. A politikai, továbbá mindkét vagyoni, illetve szegénységi bizonyítvány rendezett tanácsú városokban a polgármester, egyébütt az illetékes főszolgabíró által mindenkor felülhitelesítendő. 3. Ha a folyamodó jegyesek egyike vagy mindketteje klskorú, az ily esetekben szükséges szülei beleegyező nyilatkozatok a közsegi előjárás előtt állíttassanak ki s szintén az által előttemezendők és megpecsétlendők. Teljes tisztelettel, Debreczen, 1893. márczius 9. *Tóth Sámuel*, egyházkerületi főjegyző, mint püspöki megbízott.

— **A zsidók és a polgári házasság.** A Magyar-Zsidó Szemle, a hazai zsidóságnak ezen elsőrendű tudományos irodalmi organuma, f. évi 2 füzetében, röviden utalva arra, hogy a polg. házasságra nézve a zsidó felekezet körében is eltérő nézetek jutnak kifejezésre, álláspontját illetőleg ez ügyben ezeket mondja: „valamint a zsidóság mindenkor a legnagyobb készséggel támogatja azon alkotmányos formában megnyilatkozó törekvéseket, melyek az állami akaratnak a partialis érdekek feletti érvényesülését és a jogrend

szilárdítását czélozzák: azonképen a hasonló czélzatu polg. házasság kérdésében sem fog más álláspontot elfoglalni. Mert eltekintve attól, hogy a polgári házasság formája a zsidó vallás-törvény szerinti házasságkötést sem ki nem zárja, sem meg nem nehezíti, . . . e jogintézmény, mint az egyenlőség és liberálismus egyik elismert biztosítéka, a zsidóságban komoly számba vehető ellenzésre akkor sem találhatna, ha a polg. házasság instituálása egyuttal az egyházpol. kérdések helyes megoldására vezető eszköz, tehát országos érdekként nem jelentkeznék is. Így azonban bátran mondhatjuk, hogy a zsidóság tulnyomó többsége, átlátva, hogy oly államokban, melyekben a polg. házasság érvényben van, az a zsidó vallásra nézve káros következménnyel nem járt, még *felekezeti* szempontból sem fogja azt ellenezni, nem is szólva arról, hogy még tényleg fenforgó ilyen természetű aggodalmakat is mindig készek voltunk a haza érdekének alárendelni. És ne feledjük, hogy vallásunk tanítói szerint az állami törvény kötelező reánk nézve a polgári élet viszonyaiban, és kötelező tehát a tisztelet minden oly kezdeményezés iránt, mely az állam törvényesen megnyilatkozó akaratából ered. *A protestáns egyház és a zsidó felekezet épen abban különböznek jellemzőleg a kath. egyháztól, hogy külön érdekeiket az állami szuverenitásnak alárendelik, és hogy azokat csakis a magyar állami érdekekkel összhangzásban kívánják érvényesíteni.*

— **Márczius 15-én a debreczeni ref. főiskolában** hazafias emlékünnepegy fog tartatni a tanárkar és tanuló ifjúság részvételével. E nap, a mint már jeleztük, ezután állandóan ünnepnapja leend a főiskolának, mely állandó ünnepnapok sorát épen e folyó évi nyitja meg. Felhívjuk e helyen is a főiskola iránt érdeklődő művelt közönség figyelmét az ünnepélyre, melynek programját a következőkben közöljük:

1. Megnyitó ének a főiskolai énekkartól. 2. Alkalmi imádság, Csiky Lajos theol. akad. tanár. 3. Ének, a főiskolai énekkar. 4. Alkalmi beszéd Joó István főisk. tanár s képezdei igazgatótól. 5. Óda, szavalja Diószegi Mihály. Szózat, énekl. a közönség.

— **A felekezeti stb. középiskolák** tanárai számára a kormány által munkába vett országos nyugdíj-intézet tervvázlatát tér szüke miatt ezuttal nem közölhetjük. Azonban a kérdéssel rövid idő multán bővebben fogunk foglalkozni, kimutatva azt, hogy bármily üdvös legyen is a tervezett intézmény, oly terheket ró az érdekeltekre, a melyek annak még keresztülvihetőségét is kérdésessé teszik. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy ismerjük a tisztantuli ref. egyházkerület csaknem minden középiskolai tanárkarának a közölt miniszteri tervvázlatra vonatkozó véleményét. Mindent el kell követnünk arra nézve, hogy most, a midőn a kérdés napirendre kerül, további haladék nélkül a legkedvezőbb megoldásra juthasson. Annyi kétségtelen, hogy szükség esetén a fentartó testületeknek sem szabad bizonyos újabb áldozatoktól idegenkedniök, mert itt tanintézeteik életkérdéséről van szó.

— **A Gönczy-egylet** debreczeni köre f. hó 5-én, mult vasárnap tartotta meg alakuló közgyűlését. Elnökké egyhangúlag *Sinka Sándor* főgymn. tanár választott meg, kinek kitűnő eszmékben gazdag elnöki székfoglalóját Lapunk más helyén közöljük. Alelnökké *Husz Lajos* róm. kath., jegyzővé pedig *Horkai László* ev. ref. tanító választottak meg, — szintén egyhangúlag. A választások befejezése után *Káposztás Imre* ev. ref. tanító olvasott egy derék értekezést „a tantermek fölszereléséről“, különös tekintettel az iskolapadokra. Rendkívül fontos s

melegen üdvözlendő határozatot hozott végül e körü gyűlés, midőn kimondotta, hogy városunkban népies felolvasásokat fog tartani. Hát csak előre! Hadd induljon ki valahonnan e munka!

— **Debreczen sz. kir. város törvényhatósági bizottsága** márczius 9-én rendkívüli gyűlésen tárgyalta az egyházpolitikai kérdésben beadott azon indítványt, hogy Debreczen város közönsége „a magyar nemzeti állam egységét és szabad fejlődését biztosító állami anyakönyv-vezetés, kötelező polgári házasság, a vallásfelekezetek közötti teljes jogviszonosság és szabad vallásgyakorlat mielőbbi törvénybe iktatását a kormánytól és törvényhatóságtól egyfelől tisztelettel elvárja, másfelől pedig a kormány és törvényhozásnak ez iránti törekvését minden rendelkezésére álló alkotmányos eszközzel támogatni kész“. Az indítvány aláírói közt minden vallásfelekezet képviselve volt. Aláírta ezt a róm. kath. egyház egyik kiváló vezérférfia is. A szépen látogatott gyűlés a szónokokat sem kívánta meghallgatni, pedig az indítvány mellett róm. kath. vallású férfiú is akart felszólalni; hanem lelkes „elfogadjuk, elfogadjuk“ kiáltással egyhangúlag magáévá tette azt. Az ultramontánok persze erre is azt mondják, hogy ez agitációra is a központból adták a lökést. Ha e képtelen állításnak alapja volna: miért nem kísérelték meg az ultramontánok az ellenlökést? Lám a pozsonyi *katholikus* autonómia kisebbsége bátrabb volt, de annak a bátorságot az önálló liberális gondolkozásmód nyújtotta, a mivel az ultramontánok nem dicsekedhetnek. A törvényhatósági bizottság gyűlésén dr. Wolafka úr, ki különben szeret mindenütt megjeleni, nem volt ott. Megemlítjük, hogy Hajdúvármegye főispánjához kérvény érkezett be, melyben rendkívüli megyei közgyűlés összehívását kérik az egyházpolitikai kérdésekben. A közgyűlés márczius 20-ra van összehívva.

— **Huszonöt éves igazgatói jubileum.** Vámosy Mihály, a budapesti ev. ref. főgymnásium igazgatója, e hónapban tölti be 25-ik évét annak, hogy e gymnásium vezetését átvette. Ez alkalomból az intézet tanári kara s az ifjúság e hó 22-ikén a főgymnásium dísztermében jubiláris ünnepélyt rendez. A rendezőség élén Molnár Sándor tanár áll. Az ünnepeltet a ref. egyháztanács nevében Szász Károly püspök fogja üdvözölni. Vámosy, mint tanár néhai Gönczy Pál magántanintézetében kezdte meg működését, a hol 1867-ig maradt Gyulayval s Csenyeryvel. Ekkor történt, hogy Török Pál szuperintendens egyszegség útján ezt a magántanintézetet a Kálvin-terre helyezte, melynek vezetését Gönczyre bízta. De Gönczy 1867-ben a minisztériumba került s a presbyterium az igazgatással Vámosy bízta meg, ki e tiszteben a mai napig is buzgólkodik. Volt tanítványai, kik közül számosan vannak közéletünk kitűnőségei között, szintén üdvözölni fogják az évforduló alkalmából.

— **Meghívó.** A Gönczy-egyesület központi bizottsága által a városház nagytermében vasárnap, f. hó 12-én d. u. 3 órakor *felolvasás* rendeztetvén: arra úgy az egyesületi tagokat, mint Debreczen sz. kir. város művelt közönségét, iskolai és egyéb hatóságait tisztelettel meghívjuk. *Tárgysorozat:* 1. „A női-par-oktatás“, felolvasa: Zalai Márk, keresk. akad. tanár. 2. „Az iskolai színjáték kérdéséről. Függetlenül: Béri Balog Ádám kurucz brigadéros“ (iskolai színmű), felolvasa: Eötvös Károly Lajos, kir. tanfelügyelő. Debreczen, 1893. márczius 9. Eötvös Károly Lajos, közp. biz. ideigl. elnök. Kuti Zsigmond, közp. biz. ideigl. titkár.

— **Követésre méltó áldozatkészség** az, a melyet Karczag, a N.-Kunság egykori központja ref. gymnásiuma és a népiskolák érdekében tanusított. Azonkívül ugyanis,

hogy — a mint lapunk legutóbbi számában már jelezve volt — a ref. gimnásium építésére 45,000 frtot, népiskolák rendbehozására 15,000 frtot ajánlott fel, a tanárok fizetését 1200 frtra emelte s öt új tanári állást szervez. Ennek költségeire pedig az egyház hívei 8% pótdó terhét fogják viselni. A tanügy és kultúra iránt való különösebb érdeklődésről tanuskodik e nemes tény. Vajha követésre találna a példa némely oly helyeken is, a hol kevés a lélek és sok a szükség!

— **A mi egészen természetes.** A pozsonyi kath. autonomia kisebbségben maradt pártja tudvalevőleg felebbezést nyújtott be Vaszary primáshoz az autonomia közgyűlésének ama határozata ellen, mely *bizalmatlanságot foglal magában a kormány egyházpolit. programja iránt.* A felebbezés a határozat megsemmisítését kérte. Feszült várakozással lesték a választ, a mely a napokban meg is érkezett. *A hercegprimás visszautasította a felebbezést.* Ez az, a mi épen oly természetes, mint eszélytelen, már csak azért is, mert nézetünk szerint, az a testület túllépi hatáskörét, a mikor politizál. A primás pedig nemcsak ezt elnézi, hanem ott is az izgatók mellé áll.

— **A debreczeni Énekes Könyvnek** a M. Tud. Akadémia által munkába vett facsimile kiadásából a debreczeni ev. ref. presbyterium 50 példányt rendelt meg.

— **A „Magy. Prot. Irod. Társaság“** f. hó 16-án Budapesten tartandó közgyűlésén tiszántúli ev. ref. egyházkerületünket Lukács Ödön esperes és Csiky Lajos theológiai tanár fogják képviselni.

— **A rektori cím magyarázata a nyugd. jazásnál.** A „Protestáns Tanítók Lapja“-ból olvassuk, hogy a nádudvari egyház egyik tanítóját, kinek rektori címe volt s e cím a díjlevélben is volt alkalmazva, a közhiedelem szerint 1000 frtnál többet érő fizetés ellenére 320 forint összeggel helyezte nyugdíjba (Glatz Gy. és Szabó I. urak ezt az 1000 frtos maximálist nem tudták) a vallás- és közokt. ügyi miniszterium. Illetné pedig a törvényes formák közt 900 frtra értékelt javadalmazás után 66%-os nyugdíj, azaz 594 forint. A miniszterium ugyanis a kellő felvilágosítás után is kántor-tanítót értett a *rektori* elnevezés alatt, holott a nádudvari rektor kántori teendőt soha sem teljesített. Téves felfogásában az a körülmény is megerősíthette a minisztert, melynélfogva a díjtétel egyik pontjában olyan tétel is szerepel, melyet a rektornak a halottak után fizettek, nem kántori funkcióért, hanem a halottak beírásáért. Az egyház buzgó lelkésze elkövet ugyan mindent, hogy a sérelem orvosolva legyen, de azért az ily című és állású tanítók érdekében magunk is azt tartjuk, hogy sürgős dolog a régi díjlevelek szövegének átalakítása s a felmerült sajnós téves értelmezés kikerülése, praeventiv intézkedés által.

— **Nem mulik el hét, hogy lapunk 1—2 számát vissza ne kapjuk a postáról, mert címszalagja útközben a kezelés áldozata lett. Kérjük olvasóinkat, hogy a késedelmező számot azonnal reklamálják meg hivatalosan a postán. A számok elmaradásának nem mi vagyunk az okai.**

TARTALOM-JEGYZÉK: Vigasztalás bajaink között. Kovács Lajos. — Tárcza: Még egyszer Horárik János. — Közéletünk: Elnöki beszéd. Sinka Sándor. — Az egyházközönségi közgyűlésről. Sarkadi N. Imre. — Irodalom. — Különfélek. — Hirdetések.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.

Debreczen, 1893. „Csokonai“ nyomda és kiadó részvény-társaság nyomása. — 391.

Pályázat.

A **raadi** ev. ref. egyházba segédlelkész-tanító ke-restetik. Evi jövedelme lakás és 400 forint a tandíjjal együtt.

A pályázók felszerelt kérvényüket nagytiszteletű **Lukács Ödön** f.-szabolcsi ev. ref. esperes úrhoz intézzék Nyiregyházára.

Pályázati határidő 1893. márczius 21-ike.

Az állomás azonnal elfoglalandó.

Kelt Debreczen, 1893. márczius 5.

KISS ÁRON

püspök.

Pályázat

az érmelléki egyházmegyében levő **diószegi** kettős pap-ság egyik lelkészi állomására, a mely véglemondás által üresedett meg, és a melynek javadalma:

1. Készpénzben 300 forint.

2. 25 köből gabona.

3. 24 hold szántóföld.

4. Stóla és tüzi fából áll.

Ezeknek értéke 900 frtra számítható és így ezen egyház II-od osztályú.

A felszerelt kérvények a folyó év márczius hó 31-ik napjáig **Szöke János** esperes úrhoz Ér-Mihályfalvára küldendők be.

Kelt Debreczen, 1893. márczius 8.

KISS ÁRON

püspök.

Pályázat

a békésbányai ev. ref. egyházmegyébe kebelezett **kun-ágotai** ev. ref. egyház lelkészi állomására.

Evi díjazás:

I. Szabad lakás 2, azaz két hold kerttel.

II. Készpénz az egyház pénztárából 700, azaz het-száz forint.

III. Stóla.

Lelkek száma: az anyaegyházban 550, a szórványokban 500.

Az egyház 3-ik osztályú.

A megválasztandó lelkész — ki az egyházmegyei özv. árva pénztárnak kötelezett tagja lesz — hivatalát az 1894-ik év ápril 24-én foglalja el.

Pályázati kérvények folyó év ápril 8-ig a békésbányai ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalához, Körös-Tarcsára, Békésmegye, küldendők.

Debreczen, 1893. márczius 10.

KISS ÁRON

püspök.